

Megalakult a Magyar Egyházzenei Társaság Bács-Kiskun megyei regionális központja

A Magyar Egyházzenei Társaság Bács-Kiskun megyei (kalocsa-kecskeméti) regionális tagozata alakuló ülését 1999. nov. 6-án rendezték meg Kecskeméten, a Piarista Gimnáziumban.

Az ülés résztvevőit elsőként *Szabó István*, a Piarista Gimnázium igazgatója, majd *Sárközi István*, Kecskemét Megyejogú Város Önkormányzatának alpolgármestere köszöntötte. *Dobszay László*, a Magyar Egyházzenei Társaság elnöke ismertette a Társaság céljait, alapelveit, *Balogh Piusz O. Praem.*, a katolikus szekció vezetője az egyházzenei liturgiai szolgálatáról szólt. *Dávid István*, a Károli Gáspár Református Egyetem Tanítóképző Főiskolai Kara zenei tanszékének vezetője a protestáns tagozat életéről, terveiről tartott előadást. A pedagógiai szekcióról és a társasággal kapcsolatos gyakorlati tudnivalókról *Csomó Orsolya*, a Társaság titkára tájékoztatta a jelenlevőket.

Miután a résztvevők betekintést kaptak a Társaság életébe, megszavazták a regionális szervezet megalakulását és megválasztottak egy 4 fős intéző bizottságot, melynek tagjai: *Zöldi Kovácsné Korompai Mónika* énektanár, *Pungur Béla* lelkész-kántor, *Nagy Péter* kántor és *Katonáné Szabó Judit* zenetanár.

Az ülés második részében *Dobszay László* és *Soós András*, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem egyházzene tanszékének adjunktusa, valamint *Dávid István* ismertették a MET és a ReZeM kiadványait.

A hozzászólásokban többen felajánlották munkájukat az egyházzene szolgálatában. Az *M. Bodon Pál* Zeneiskola Igazgatója, *Palotás József* jelezte annak hiányát, hogy az oktatási törvényben nem szerepel a zeneiskolák fakultatív tárgyai között az egyházzene.

A rendezvény déli zsolozsmaórával zárult. — Az ülésre meghívást kaptak Bács-Kiskun megyéből mindazok, akiknek munkájuk, tevékenységük vagy érdeklődésük által kapcsolatuk van az egyházzenevel: plébánosok, kántorok, énektanárok, egyházi iskolák vezetői.

Az ülés utáni beszélgetések során kapott pozitív visszajelzések igazolták a helyi szervezet szükségességét. Sokan örömmel fogadták a lehetőséget, hogy csatlakozhatnak egy országos társaság színvonalas munkájához, hogy a helyi problémákról így közösen gondolkodhatnak és azokra közösen —nem elszigetelten— kereshetnek megoldásokat.

Konkrét terveink között szerepel: egy ökumenikus egyházi kórustalálkozó április 9-én Kecskeméten a református templomban; továbbképzést tartunk énektanárok számára az új Liturgikus dallamgyűjtemény használatáról ez év május 6-án, 13 órától a kalocsai Nagyasszonyunk Katolikus Általános Iskolájában. A program az esti 6 órai szentmisével ér véget. Érdeklődni lehet e sorok írájánál: 6000 Kecskemét, Vágó u. 3. Tel. (76) 416-846. Az előadók *Bubnó Tamás*, *Mezei János* és *Sirákné Kemény Kinga* lesznek. Ősszel a kántoroknak tervezünk továbbképzést liturgikus orgonajáték témakörben.

Végül szeretném felidézni *Dobszay László* azon gondolatait, melyekkel útjára bocsátotta a helyi társulást: a szervezet működése teljes egészében a tagok hozzáállásán, munkáján múlik. A Társaság elnökeként a regionális szervezettől azt várja, hogy Bács-Kiskun megye templomai-ban az istentiszteleteken a liturgiához méltó zene, s az is méltóképpen szólaljon meg.

Katonáné Szabó Judit (Kecskemét)

Musica Sacra Civitatis — kórustalálkozó

A budapesti II. kerületben működő egyházi kórusok hangversenyét rendezte meg a kerületi Önkormányzat a Marczibányi Művelődési Központban 2000. február 25-én.

Megnyitót mondott: *Bencze B. György* polgármester. A műsort vezette: *Lukin László*.

Műsor:

Nyitó összkar: Kodály: Ének Szent István királyhoz, vez. Déri András.

Kapisztrán Kórus (Országúti ferences templom), vez. Virágh András

Josquin: Tengernek fényes csillaga
Tamás Gergely Alajos: Mária neve
Liszt: O salutaris hostia
Lotti: Regina caeli

A Máriaremetei Kegyetemplom kórusa, vez. Barlayné Sraj Aranka

Somlyói búcsús ének
Bárdos: Mária szíve
Werner A.: Égi Szűzvirág
Szentkúti Kornél: Szűz Mária vecsernyéje

A Rákócziánium Kórusa (Rózsadombi Krisztus Király-templom), vez. Nényei László, Ócs Miklós

Ékesítsd fel nászházadat, Sion (gregorián)
Rahmanyinov: Prijdite, poklonimszja
Középkori anonim: Ecce quod natura
Victoria: Senex puerum portabat
U. Sisask: Laudate Dominum

Cantilena Kamarakórus (Újlaki Sarlós Boldogasszony-templom), vez. Tóth Miklós Zsolt

Walter: Zengd, lelkem
Eperjesi Graduál — Litanía super Pater Noster
Stravinsky: Ave Maria
Bárdos: Hét kurta kórus

Szent Antal Kórus (pasaréti ferences templom), vez. Déri András

Kodály-Balassi: Szép könyörgés
Kodály: Esti dal
Orbán: Pater noster
Bárdos: Szent Béda himnusza

Záró összkar: Bárdos: Régi táncdal, vez. Lukin László

A nagy sikerű, telt házас koncert után a polgármester fogadást tartott a kórusoknak és a meghívott vendégeknek. *Gábor Ágnes*

Zsámbéki Szombatok 2000 — előrejelzés

A Zsámbéki Szombatok nyári kulturális rendezvénysorozat egyházzenei hangversenyei a 2000. évben. (A hangversenyek a zsámbéki plébániatemplomban este 7 órakor kezdődnek)

Június

17. a Wekerle-telepi Szent József kórus
24. de. 10 óra: Liturgikus szkolák templomi hangversenye
24. (este) a Praetorius Kamarakórus

Július

1. A Voces Aequales énekegyüttes
8. Enyedi Pál (orgona)
15. Az EFKZ kamaraegyüttese
22. Varga László (orgona)
29. A Musica Profana kamaraegyüttes

Augusztus

5. Teleki Miklós (orgona)
12. Solymosi Ferenc (orgona)

© *Magyar Egyházzene*, a felekezeti közti Magyar Egyházzenei Társaság negyedévi folyóirata — *Musica Sacra Hungarica*, periodicum trimestre Societatis (interconfessionalis) Musicae Sacrae Hungaricae — *Ungarische Kirchenmusik*, Quartalschrift der interkonfessionellen Gesellschaft für Ungarische Kirchenmusik — *Musique Sacrée Hongroise*, trimestriel de la Société (interconfessionnelle) de la Musique Sacrée Hongroise — *Hungarian Sacred Music*, Quarterly of the interconfessional Society for Hungarian Sacred Music — *Musica Sacra Ungherese*, rivista trimestrale della Società (interconfessionale) della Musica Sacra Ungherese — *Música Sagrada Húngara*, publicación trimestral de la Sociedad (interconfesional) de la Música Sagrada Húngara.

A szerkesztőbizottság elnöke — Praeses consilii editorialis — Präsident der Redaktionskommission — President of the editorial board — Presidente del consiglio di redazione — Presidente del consejo de redacción: *László Dobszay*.

Felelős szerkesztő — Redactor summus — Chefredakteur — Rédacteur en chef — Editor in chief — Capo redattore — Director en jefe: *Balázs Déri*.

Cím — Domicilium — Adresse — Adresse — Address — Indirizzo — Dirección: Magyar Egyházzene (Balázs Déri), H-1064 Budapest, Vörösmarty u. 35.

IDEGEN NYELVŰ ÖSSZEFOGLALÓK

Summaria — Zusammenfassungen — Résumé — Abstracts — Sommari — Resúmenes

VII (1999/2000) n. 2

Dobszay László: „A középkori magyar liturgikus zene kutatása”, 131–150

László Dobszay: *Investigationes musicae liturgicae Hungaricae Medii Aevi* — *Forschungen über die mittelalterliche ungarische liturgische Musik* — *Recherches sur la musique liturgique hongroise médiévale* — *The History of Research into Hungarian Liturgical Music of the Middle Ages* — *Ricerche sulla musica liturgica ungherese medievale* — *Investigaciones sobre la música litúrgica húngara de la Edad Media*.

Research into the mediaeval liturgical music of Hungary began relatively late. XIXth and early XXth century work on church history, liturgy, and codicology prepared the ground. Benjamin Rajeczky OCist can be considered the founder of modern Gregorian studies in Hungary. He was the first scholar to point to parallels between plainchant and orally-transmitted folk music. Rajeczky began the collection and publication of the Ordinary repertory, and also that of the corpus of Hungarian antiphons. This project provided the impulse for cooperative research among scholars within the Research Group for Folk Music, later part of the Institute for Musicology of the Hungarian Academy of Sciences. Its task was the collection and systematic ordering of the Hungarian sacred chant, resulting in a historical repertory of popular religious song, containing over 25 000 melodies. This made it possible to answer the question of what folk music inherited from the liturgical music of the Middle Ages.

Beginning in 1970, as part of the Academy's five-volume *History of Hungarian Music*, Rajeczky and his colleagues undertook the systematic collection of the melodies in all Hungarian mediaeval liturgical sources. A microfilm library containing 1000 rolls was established, and later a database of the Central European repertory of the Office (CAO-ECE).

Paleographic, musical (of melody and genre), and liturgical studies addressed the contents of more than 100 complete noted codices, about 100 books with partial musical notation, and 650 noted fragments. The historical synthesis was completed by 1977, although the work was published only in 1988.

At the same time, from 1974, the recordings of the Schola Hungarica made Hungarian plainchant accessible to the Hungarian and international audience.

From the 1980s on, Hungarian scholars took their place in the Cantus Planus Study Group of the IMS which, since that time, has regularly held its conferences in Hungary.

The political changes in 1990 made it possible to gain access to previously inaccessible sources in Transylvania and Turkey. The present state of research is marked by the increasing use of digital techniques and the entry into the field of a new generation of scholars.

The author then proceeds to describe the characteristics of Hungarian liturgical music of the Middle Ages, with special emphasis on the fact that its basic repertoire was an integral part of the musical literacy of all educated people. The variants of different regions, archdioceses (e.g. the Rite of Esztergom, Kalocsa-Zagreb, Varad-Transylvania), dioceses, religious orders, and other groups are also described, with the enumeration of the most important sources, the notational types used in Hungary, and the late history of Gregorian chant in early Protestantism (in the „age of Protestant graduals”), and also in the Counter-Reformation.

Finally, the conclusions of the historical exposition are applied to music in the contemporary church.

Török József: „Remete Szent Pál remeterendjének liturgiája”, (151–158)

József Török: Liturgia Ordinis Sancti Pauli Primi Eremitae in Hungaria — Die Paulinerliturgie in Ungarn — La liturgie des paulins en Hongrie — The Liturgy of the Pauline Order in Hungary — La liturgia dell'ordine dei paolini d'Ungheria — La liturgia de los paulinos de Hungría.

L'Ordre de Saint-Paul, premier ermite, se constitua en Hongrie au XIIe siècle par l'union de plusieurs groupes d'ermites. En 1263 l'évêque de Veszprém les autorisa à suivre l'*ordo* liturgique des chanoines vivant sous la Règle de saint Augustin et en 1308 le cardinal légat du pape approuva l'adoption de cette Règle. L'ordre de Saint-Paul comptait une trentaine de monastères en 1327, 47 vers 1400 et au moins 64 en 1526. Les Turcs en détruisirent presque tous. Le père fondateur, Eusèbe, d'abord chanoine du chapitre d'Esztergom, a aussi pratiqué comme ermite la liturgie de l'archevêché d'Esztergom, et ses ermites l'ont suivi. La liturgie des paulins en gardant fidèlement le rite d'Esztergom au cours des XIVe et XVe siècles a subi l'influence des rites des chanoines de Saint-Augustin, des dominicaines et de la curie romaine. Enfin, le chapitre général de Lepoglava en 1600 a décidé d'abandonner ce rite propre.

Kiss Gábor: „A középkori magyar kyriale”, (159–170)

Gábor Kiss: Kyriale Medii Aevi Hungariae — Das mittelalterliche ungarische Kyriale — Le kyriale hongrois médiévale — The Mediaeval Hungarian Kyriale — Il kyriale ungherese medievale — El kyriale húngaro medieval.

Eine Übersicht über das europäische Repertorium der Messordinarien zeigt, daß das mitteleuropäische Kyriale keineswegs als einheitlich zu betrachten ist. Die hohe Zahl an Melodien, welche in unterschiedlichem Maße überliefert wurden, bestätigt die Tatsache, daß die einzelnen Traditionen bereits seit der Anfangszeit ihrer Entstehung ein eigenes Repertorium von Ordinariumsweisen zu entwickeln strebten. Die mittelalterlichen ungarischen Handschriften enthalten ebenfalls zahlreiche, laut bisherigen Forschungen anderswo nicht belegte Melodien, welche etwa ein Drittel des heimischen Melodiebestandes ausmachen. Ein Teil dieses Repertoriums bilden jedoch keinesfalls Einzelmelodien, die lediglich in einer Quelle vorhanden sind, sondern gehört zu den organischen Bestandteilen der ungarischen Ordinarienüberlieferung. Das einheitliche Bild dieser Tradition ist nicht allein in den Einzelmelodien faßbar, sondern ebenso im Gebrauch bestimmter Melodievarianten, in besonderen, von der allgemeinen Praxis abweichenden Zuweisungen zu bestimmten Festen, sowie in der Zusammenstellung der Ordinariumszyklen.

Szendrei Janka: „Középkori magyar kóruskönyvek Isztambulban“, (171–186)

Janka Szendrei: Codices liturgici notati Medii Aevi in civitate Istambul — Mittelalterliche ungarische Chorbücher in Istambul — Livres chorales hongrois médiévaux en Istanbul — Hungarian Noted Liturgical Codices in Istambul — Codici corali ungheresi medievali a Istanbul — Libros corales húngaros medievales de Istambul.

Die Zahl der überlieferten notierten Handschriften des ungarischen Mittelalters ist äußerst gering, es sind uns etwa mehr als hundert vollständige musikalische Kodizes erhalten geblieben. Aus diesem Grund war die in der Bibliothek des Topkapı Sarayı Müzesi zwischen 1997 und 1999 durchgeführte Forschung von besonders hoher Bedeutung. Während dieser Untersuchung ist es nämlich gelungen, ein aus Einzelaufnahmen bereits gekanntes ungarisches Antiphonar vollständig zu erschließen, und weitere drei, aus Ungarn stammende mittelalterliche notierte Handschriften zu identifizieren. Die Forschung wurde durch das gegenseitige Abkommen der beiden Staatspräsidenten Árpád Göncz und Süleiman Demirel, sowie der freundlichen Unterstützung der Bibliotheksleiterin Filiz Cagman ermöglicht. Die Facsimile-Ausgabe des um 1360 entstandenen, reich illuminierten Antiphonars (sign.: Deissmann 42) wurde 1999 beim Akademie Verlag (Akadémiai Kiadó) verlegt.

Die richtige Beschreibung der Handschrift Deissmann 60 lautet: notiertes Missale ungarischer Provenienz, geschrieben um die Wende des 13/14. Jahrhunderts. Die Handschrift Deissmann 49 ist ebenfalls ein Missale notatum. Dieses Buch stimmt mit Deissmann 60 sogar in geringen Einzelheiten überein, stammt aus dem selben ungarischen Ort, wurde um die Mitte des 14. Jahrhunderts verfasst. Die dritte identifizierte Handschrift (Deissmann 43) ist ein in der zweiten Hälfte des 14. Jahrhunderts entstandenes franziskaner Antiphonar (pars hiemalis), den mit Graner Choralnotation eingefügten Eintragungen entsprechend ebenfalls aus dem mittelalterlichen ungarischen Gebiet, vermutlich aus Lippa.

Merczel György: „A Gyergyói Graduále“, (187–196)

György Merczel: Graduale de Gyergyó — Das Graduale von Gyergyó — Le graduel de Gyergyó — The Gradual of Gyergyó — Il graduale di Gyergyó — El Graduale de Gyergyó.

L'une des plus grandes collections de manuscrits dans les bibliothèques anciennes des évêchés hongrois est celle de Gyulafehérvár (actuellement Alba Iulia en Roumanie). La bibliothèque a été créée par le Comte Ignác Batthyány (1741-1798), évêque de Transylvanie. De nombreux manuscrits musicaux médiévaux, inconnus ou inaccessibles jusqu'à aujourd'hui, sont restés cachés pendant des décennies aux fins de la recherche scientifique. Après les changements politiques de la dernière décennie, une nouvelle source est depuis récemment accessible pour les recherches musicologiques. Une occasion a été offerte à l'auteur d'étudier les manuscrits grégoriens de la bibliothèque, ainsi qu'en préparer un catalogue détaillé.

Pendant les travaux, l'auteur a découvert un graduel médiéval qui a été écrit probablement dans le village Gyergyószárhegy. Le style de notation du manuscrit suggère que son scribe a été un organiste-enseignant de village. Cela donne une nouvelle preuve que les intellectuels hongrois du Moyen-Âge possédaient partout une habileté à la notation musicale. Dans le manuscrit l'auteur a également trouvé un Alléluia, composé pour la fête du St-Adalbert, dont on n'a pas eu connaissance d'autres sources. Tout en respectant l'ordre liturgique des grandes graduels, le manuscrit décrit par des notes et des mélodies grégoriennes hongroises du Moyen-Âge. Malgré le mauvais état général du livre, on peut découvrir une liturgie rurale qui ne diffère que légèrement de la liturgie des grandes cathédrales. Les notations apportées dans les marges, montrent que le livre était utilisé jusqu'au 18me siècle. Cette situation intéressante prouve que la liturgie médiévale était utilisée en Transylvanie bien après le Concile de Trente, malgré tous les efforts d'uniformisation de Rome et des synodes locaux.

Csomó Orsolya: „Virágvasárnapi processzió a zágrábi székesegyházban”, (197–208)

Orsolya Csomó: *Processio dominicae Palmarum in cathedrali Zagrabiensi* — Die Prozession des Palmsonntags im Kathedral von Zagreb — La procession du dimanche des rameaux à la cathédrale de Zagreb — The Palm Sunday Procession at Zagreb Cathedral — La processione della domenica delle Palme alla cattedrale di Zagabria — La procesión de Domingo de Ramos en la catedral de Zagreb.

The processions of Zagreb Cathedral are represented by seven processions from the 17th–18th centuries. The medieval liturgy of the Cathedral was maintained until 1788, and that is why all these sources can be seen as retrospective evidence for mediaeval practice. There are no more complete processions, but two earlier sources containing descriptions of processions exist that can be used for comparison.

On Palm Sunday the procession left the Cathedral for a station church (the Franciscan). There were five main stages of the procession:

1. Blessing of the branches (chants: *Conclusit vias, Circumdederunt*)
2. Childrens' adoration of the Holy Cross (*Cum appropinquaret, Gloria laus, Ingrediente Domino*)
3. Laying down of the palms and the clothes (*Pueri Hebraeorum/tollentes, Pueri Hebraeorum/vestimenta*)
4. Flagellation of the Holy Cross with a palm branch (*Scriptum est*)
5. Adoration of the Holy Cross and entry into the choir (*Crux fidelis, Turba multa*)

Procesija Cvjetnice u zagrebačkoj katedrali

Procesije zagrebačke katedrale predstavljaju 7 procesionala iz 17. i 18. stoljeća. Srednjovjekovna je liturgija u katedrali zadržana do 1788 i zato sve ove izvore smatramo retrospektivnim izvorima srednjeg vijeka. Nema ranijih procesionala, no 2 ranija izvora sadrže opise procesija koji nam služe za usporedbu.

Na samu Cvjetnicu procesija se održavala izvan crkve i kretala prema stacionarnoj Franjevačkoj crkvi. Pet je glavnih dijelova ove procesije:

1. Blagoslov grančica (napjevi: *Conclusit vias, Circumdederunt*)
2. Poklon dječice svetom križu (*Cum appropinquaret, Gloria laus, Ingrediente Domino*)
3. Polaganje palmi i odjeće (*Pueri Hebraeorum/tollentes, Pueri Hebraeorum/vestimenta*)
4. Udaranje svetog križa palminom grančicom (*Scriptum est*)
5. Poklon svetom križu i ulaz zbora (*Scriptum est*)

Dobszay László: „Tangitur in organo ...”, (209–212)

László Dobszay: *Die Orgel in der mittelalterlichen Erlau* — L'orgue à Eger médiéval — The Organ in Eger in the Middle Ages — L'organo a Eger nel Medioevo — El órgano en la ciudad medieval de Eger.

This article analyses the testimony of the printed Ordinal of the Cathedral of Eger (Ordinarium Agriensis, beginning of XVI c.) relating to the modest role of organ playing. Of particular interest is the fact that the book makes no reference to the banning of organ playing beginning on Maundy Thursday: on Holy Saturday the Glory is not marked by the return of the organ, but of the bells. In the Easter procession, the Responsory is played on the organ, and for the singing of the Te Deum, an organ accompaniment is also prescribed.

Gregor Klein: „Aristide Cavaillé-Coll à Paris — Egy orgonaépítő élete és munkássága. II.”

Originell als Beilage der CD 10760. Mit der freundlichen Genehmigung von Verlag Motette—Ursina. Übersetzt von Pál Enyedi.